

Volpone printre noi!

Figură reprezentativă a Renașterii engleze, căreia i-a observat cu acuitate luminile și umbrele, transfigurându-le în pagini de o deosebită valoare, Ben Jonson ne apare astăzi atât de actual, încât este de mirare că **Volpone**, capodopera sa, nu a atras atenția teatrelor noastre până acum. Viciile societății și degradările morale pe care el le-a descoperit, flagelându-le, în societatea engleză a începutului de secol XVII, sunt frapant de *ale noastre* – similitudini aproape perfecte. Forța lor de a acapara și perverti conștiințe, de a întreține un profund proces de deumanizare la scară îngrijorător de întinsă nu a fost niciodată revelată cu atâta luciditate critică, în rechizitorii vestejitoare, cum o face Ben Jonson; el disecă până la ultima fibră patimile și slăbiciunile făpturii omenești, ale individului dominat de viciu, dar și ale societății în general, care îi creează acestuia condiții de „afirmare”. Perspectiva morală din care dramaturgul întreprinde acest demers e considerată de el însuși ca o datorie, ca stare de conștiință a scriitorului. De aceea nu reduce acțiunea sa la un simplu amuzament, la jocuri facile de situații și caractere, ci implică dimensiuni profunde ale judecății și ale responsabilității față de sănătatea morală a societății. Comedia lui e un tablou viu colorat, în pastă substanțială și cu o pensulație viguroasă, în care caracterele evoluează stimulate de un context favorizant. Personajele lui Ben Jonson cresc, se dezvoltă din propriile vicii, ca ciupercile otrăvitoare din propriii lor rizomi. Volpone nu-i un simplu avar. El chiar se deosebește net de avarii lui Plaut și Molière; în timp ce aceștia își mănâncă de sub unghie, el trăiește în lux, iar patima avarului trece, cumva, în al doilea plan, devansată de bucuria diabolică a regizării spectacolului îmbogățirii. O replică a lui dezvăluie clar această bucurie. Corupt până în măduva oaselor, Volpone trăiește voluptatea de a corupe. Iar coruptibili se găsesc din belșug. Și Voltore, și Corbaccio, și Corvino – înrobiți viciului înavuțirii peste noapte – cad în plasa pe care le-o întinde Volpone prin abilitatea lui Mosca. Volpone e creierul, iar Mosca e unealta.

Optând pentru această piesă veche de patru sute de ani, Teatrul Tineretului din Piatra Neamț și regizoarea Louise Dănceanu au descoperit în ea substanța satirică cea mai adecvată prin care se poate vorbi eficient despre realitățile românești actuale, adică despre corupție, despre degradarea morală a unor categorii de oameni îmbogățiiți prin metode necinstite și despre contextul social-politic în care asemenea fapte devin posibile.

Dincolo de valorile sale strict spectacologice sau, mai bine zis, tocmai prin acestea, reprezentația nemțeană își impune eficiența vituperantă, spectatorul onest trăind, timp de două ore, iluzia că se află în fața unui act de justiție.

Louise Dănceanu semnează o „versiune scenică” proprie, plecând de la traducerea lui Mihnea Gheorghiu. Simplifică vizibil acțiunea, păstrându-i însă nealterat axul ideatic, reduce dimensiunile stufoase ale replicilor, inversează scene în scopul obținerii unei cursivități mai strânse și unei logici mai accesibile, modifică chiar trăsăturile de caracter ale unor personaje (Celia, Bonario, Lady Politik), iar altora (slujitoarelor din casa lui Volpone, de pildă) le amplifică participarea la acțiune. Majoritatea acestor „ajustări” par justificate de logica spectacolului și de

impactul necesar cu sensibilitatea spectatorului contemporan. Prin ele reprezentația câștigă alertețe și penetrantă.

Într-un cadru scenografic alcătuit din elemente simple, multifuncționale și în costume ce îmbină specificul epocii cu modernizări discrete, acțiunea curge cu o lejeritate agreabilă, iar actorii evoluează cu o cuceritoare plăcere a jocului, etalând calități comico-satirice și subtilități de caracterizare, de dezvoltare a esențialității personajelor, care poartă nume de animale, insecte și păsări de pradă. Prim-planul îl ocupă, în mod firesc, cuplul *Volpone–Mosca*, ei ținându-se cu iscusință o suită de intrigi și capcane de reușita cărora se bucură exploziv. Tudor Tăbăcaru și Victor Giurescu, într-un acord stilistic perfect, parcurg partiturile cu siguranță, împletind răceala calculului diabolic cu perfidia voluptuoasă, totul învăluit într-o comicitate dezlănțuită, căreia i se subsumează mișcarea, gestică, mimica, tonurile, încât – până la un punct – cele două personaje par jumătățile uneia și aceleiași sfere. Meritul e, desigur, în primul rând al actorilor, dar se simte și mâna regizoarei care a știut să desăvârșească acest acord. Tudor Tăbăcaru este exact în dezvăluirea caracterului lui Volpone care, rapid și practic, știe să profite de lăcomia și credulitatea falșilor prieteni ce îl anturează, exploatând situația cu o virtuozitate ce devine esența propriei sale existențe. Dacă n-ar fi el însuși un ticălos, imoral până la dezumanizare, Volpone ar putea fi socotit un justițiar. Într-un comentariu al unui critic francez, e avansată o asemenea idee: „el (Volpone) simte că se comportă ca un justițiar“. El despoaie într-adevăr oameni cupizi, numai că o face spre propriul său profit, ceea ce anulează orice idee de justiție. Iar procedeele lui ies și ele din sfera moralității, pe primul loc situându-se înscenarea repetată a iminenței propriei morți, cu care îi păcălește și-i despoaie pe aspiranții la moștenire. Interpretul dezvăluie cu precizie și umor absurditatea situației și bucuria perversă pe care personajul și-o procură astfel, prin spectacolul turpitudinii umane. El gândește minuțios acest spectacol, iar Mosca îl pune în scenă ca un regizor încă mai pervers decât inițiatorul. Victor Giurescu îi conferă acestuia o legitimație scenică precisă, cu treceri subtile de la condiția parazitului supus și a executorului abil, la seriozitatea inflexibilă a celui care, în final, devine singurul stăpân al averilor puse în joc. Scena cea mai izbutită a spectacolului este cea în care Mosca se lasă ispitit de Volpone, înțelegând că totul i-ar putea reveni lui; e un cutremur adânc în ființa lui, un cutremur perfect stăpânit în interior, de unde nu răzbat în afară decât unde discrete de efect psihologic.

O compoziție interesantă izbutește Cezar Antal în rolul bătrânului decrepit Corbaccio, cel care e dispus să-și dezmoștenească fiul de dragul speratei moșteniri a averii lui Volpone. Personajul are plasticitate și ritm (interior și exterior) și o comicitate dusă spre grotesc. Florin Mircea jr. stă, cu personajul său, Corvino, în imediată apropiere, dezvăluind caracterul abject al celui ce e gata să-și arunce propria soție în brațele depravării. Mai puțin reușită e evoluția lui Daniel Beșleagă, al cărui Voltore e prea teatral, prea uniform în gesturi și tonuri. Două personaje pe care autorul le-a tratat cu simpatie, socotindu-le singurele nevinovate și victime ale rapacității celorlalți – Celia și Bonario – sunt deturnate, în spectacol, de la statutul lor dramaturgic prin schimbarea comportamentului și a limbajului. Frumoasa și pudica Celia folosește expresii scatologice în relație cu soțul ei, iar față de Volpone devine imediat cooperantă, răspunzând cu voluptate poftelor acestuia. Iar Bonario e mereu beat și aproape iresponsabil. Regizoarea a vrut, desigur, să-i aducă și pe

ei la unisonul turpitudinii generale și să-i apropie de o condiție mai conformă cu actualitatea. E, aici, unul din, puținele procedee regizorale față de care păstrăm distanță. Interpreții – Ecaterina Hâtu și Dan Grigoraș – evoluează cu siguranță și cu bune mijloace de caracterizare în limitele stabilite de regie. Un alt cuplu – Sir Politik și Peregrine –, deși nu-și găsește cu suficientă necesitate dramatică locul în spectacol, oferă, mai mult pe cont propriu, momente izbutite de comedie prin originala evoluție a doi tineri actori, Cosmin Maxim și Dragoș Ionescu. Demersul lor scenic e mai ales gimnastic, contorsionarea trupurilor, împletirea și despletirea mișcărilor dând concretețe ritmică și plastică ideilor contorsionate și oarecum confuze pe care le poartă.

Spectacolul – în general clar și cu bune rezolvări de imagine și ton, cu gradații logice ale ideilor și cu un impact eficient la public, răspunzând exact orizontului de așteptare al acestuia – are și unele secvențe insuficient lucrate, în care grosimea pastei e exagerată, iar dinamica scenică insuficient disciplinată. Cea mai slabă secvență ni s-a părut a fi cea a procesului: personajele își pierd aici substanța caracterologică, iar sensul acțiunii se evaporă în incertitudine.

Nu am mers împreună cu regizoarea nici în ceea ce privește unele „modernizări” ad-hoc precum sugestiile homo pe care le avansează cuplul *Volpone–Mosca*, nici în folosirea expresiilor scatologice – devenite deja loc comun în spectacolele noastre. În schimb, am admirat excelența plastică și ideatică a finalului, în care cuplul mai sus pomenit e îngropat pur și simplu sub avalanșa de aur strălucitor ce cade peste ei ca o pedeapsă divină.

Încă o dată o spunem: spectacolul de la Piatra Neamț se înscrie într-o actualitate care și-l asumă ca fiind organic al ei; cu atât mai mult cu cât este, și sub raport artistic, o reușită.

Teatrul Tineretului Piatra Neamț – Volpone de Ben Jonson. Traducerea: Mihnea Gheorghiu. Regia și ilustrația muzicală: Louise Dănceanu. Scenografia: Florilena Popescu. Distribuția: Tudor Tăbăcaru (*Volpone*), Victor Giurescu (*Mosca*), Daniel Beșleagă (*Voltore*), Cezar Antal (*Corbaccio*), Florin Mircea jr. (*Corvino*), Dan Grigoraș (*Bonario*), Cosmin Maxim (*Sir Politik*), Dragoș Ionescu (*Peregrine*), Ecaterina Hâtu (*Celia*), Adina Suciu (*Lady Politik*), Lucreția Mandric (*Un moshitto*, *Un judecător*), Gina Gulai (*Un moshitto*, *Un judecător*), Loredana Grigoriu (*Un moshitto*). Data premierei: 14 mai 2005.

Simona BURTEA

PITEȘTI

Journal de festival.

Există o diferență între spectacolul jucat într-o sală mare și unul reprezentat într-o sală studio. În prima situație, actorul pare urcat pe un pedestal. În cel de-al doilea caz, bariera dintre el și spectator dispare. Comparând teatrul cu o biserică, atunci, în Sala Studio, te simți ca în altarul bisericii, adică mai aproape de cei care slujesc teatrul, de protejații zeilor. O astfel de sală are și Teatrul „Al. Davila” din Pitești. Construită în 1975 de Liviu Ciulei, Sala Studio 125 (nu știu de ce nu poartă numele creatorului), a găzduit anul acesta, cea de-a IX-a ediție a